

DET BLIVER I FAMILIEN

DEN SIDSTE OMSORG

Vi skal alle dø en dag. Men når vi stiller træskoene – hvem skal så arve dem og resten af vores jordiske gods? Det spørgsmål har ledsaget menneskeheden fra tidernes morgen. Det mest udbredte svar har længe været, at vi giver vores arv til den nære familie og først og fremmest vores børn. Traditionelt ser vi altså ofte arv som et sidste udtryk for en forælders omsorg for sine børn.

Sådan er det stadig. På mange måder spiller familien ellers en anden rolle i dag end for bare hundrede år siden. Mange samfundsforskere beskriver moderne mennesker som individualister, der vægter selvvalgte venskaber og fællesskaber højest. Samtidig ændrer vores familiemønstre sig. Kernefamilien er stadig et ideal for mange af os, men i praksis bliver vi skilt og danner nye familier som aldrig før. Man kunne tro, at det betød, at vi blev mindre knyttet til vores slægtninge. Men med arv er vi gammeldags. *Arv bliver i familien.*

Den danske arveret afspejler denne holdning. Historisk tilgodeser loven de såkaldte livsarvinger, der nedstammer fra den afdøde arvelader. Det er i første omgang de biologiske børn og i nyere tid også adoptiv-

børn og dernæst deres børn. Stedbørn er til gengæld ikke livsarvinger. Uagtet det stigende antal sammenbragte familier er slægtskab afgørende i arveloven.

I det 20. århundrede har dansk arvelovgivning også i stigende grad tilgodeset ægtefællen. Arveloven fra 2008 giver livsarvinger og en overlevende ægtefælle en halvdel hver. Før havde ægtefællen kun ret til en tredjedel. Argumentet bag lovændringen er, at en overlevende ægtefælle i pensionsalderen kan have mere brug for en arv end en erhvervsaktiv søn eller datter.

Uden en overlevende ægtefælle får livsarvingerne rub og stub. Uden livsarvinger får ægtefællen hele arven. Men selv uden nogen af delene bliver arv i familien. Først går arven til arveløderens forældre og deres livsarvinger, dvs. den afdødes søskende og deres børn. Hvis der ikke findes den slags arvtagere, går arven til afdødes bedsteforældre og deres børn. Til gengæld tæller fætre og kusiner ikke som slægtsarvinger i dansk lov.

Disse regler gælder i fraværet af et testamente og for den del af arven, som vi ikke frit kan testamentere bort, den såkaldte tvangsarv. Arveloven af 2008 giver danskere betragtelig frihed til selv at vælge vores arvinger og fordele arven mellem dem i et testamente. Men den ret benytter de færreste sig af. I en dansk undersøgelse fra 2018 udtrykker omtrent halvdelen af deltagerne et ønske om at skrive testamente, men kun omkring en femtedel har udfyldt papirerne, og sjældent for at begunstige andre end den nærmeste familie.

Et så lavt antal kunne tyde på, at vi anser arvelovens

regler for at stemme rimeligt godt overens med vores egne ønsker. En del glemmer eller udskyder måske også at tage stilling til deres arv, fordi de skyr tanken om døden. Det betyder ikke, at vi er ligeglade. Arv har altid vakt stærke følelser og spillet en stor rolle for vores identitet. Arv kan være en gave og en forbandelse. Men den angår os alle.

EN GAVE FRA GRAVEN

Når min søster har fødselsdag, giver jeg hende en gave og får en af hende på min. En gave skaber en taknemmelighedsgæld, som modtageren betaler tilbage med en ny gave, der så igen forpligter, og sådan kan det blive ved. På den måde er en udveksling af gaver et tilbagevendende ritual, der udtrykker nærhed og bekræfter os i, at vi hører til og hører sammen. Arv er også en gave, der kan bekræfte et bånd mellem giver og modtager. Men hvordan kan modtageren takke den afdøde giver? Hvordan gengælder man en gave fra graven?

I et studie fra 2017 interviewede antropolog Bodil Selmer en række yngre danskere, der har arvet efter en forælder. Mange deltagere giver udtryk for, at de føler et ansvar for at værne om arven som et minde om den afdøde. Nogle har fundet en særlig plads i hjemmet til fars lænestol eller bærer bedstemors halskæde. På den måde mindes og markerer de et tilhørsforhold. *Arvestykkerne skaber identitet og bliver brikker i en personlig fortælling om, hvem vi er, og hvor vi kommer fra.*

En arvet pengesum giver ikke umiddelbart samme

muligheder, fordi penge er upersonlige. Alligevel fortæller nogle arvinger i Selmers studie, at de holder arvede penge adskilt fra deres øvrige økonomi for at bruge dem i den afdøde forælders ånd. De øremærkede midler går måske til en rejse til et sted med særlig betydning for familien eller en børneopsparing, så fremtidige generationer får del i arven. Dermed kan også arvede penge få en større symbolsk betydning i arvingernes liv.

RELIKVIER PÅ LOFTET

Tre mænd kom en dag til at tale om, hvad de håbede, gæsterne til deres begravelse ville sige om dem. ”Jeg håber, at de vil sige, at jeg var en ihærdig og retskaffen mand”, sagde den første. ”Jeg håber, at de vil sige, at jeg var en omsorgsfuld familiefar og god ven”, fortsatte den næste. Så udbrod den tredje: ”Jeg håber, at de vil sige: ’Hov, vent! Han bevæger sig!’”

Tidligere dannede religion og kirkelige ritualer fælles rammer om vores forhold til de døde. Men i løbet af de sidste par århundreder har mange mennesker mistet troen på himmel og helvede. Når vi tvivler på, at vi kan overlade ansvaret for de dødes efterliv til Gud, bliver det i stedet en opgave for de levende. Og de har jo travlt nok i forvejen, så tanken om kun at leve i deres erindring kan – ligesom i vittigheden ovenfor – være svær at forlige sig med.

Arvestykker bliver undertiden brugt som værn mod glemslen. De kan forankre minderne om de døde i den fysiske verden og give dem en form for håndgribelig

holdbarhed. Den amerikanske samfundsforsker Carolyn Curasi har interviewet en række amerikanere om den rolle, arveklenodier spiller i deres familier. En familiebibel, et sværd fra borgerkrigen, bedstefars operabriller, et gulnet portræt, en forlovelsesring. Nogle familier tager dem ned fra loftet på mærkedage og deler minder og anekdoter om de afdøde, i ønsket om at kommende generationer vil gøre det samme. Mange interviewpersoner finder det utænkeligt at sælge eller bortskaffe disse synlige vidnesbyrd om, at familiens liv fortsætter efter det enkelte medlems død.

Selv om der jo ikke er tale om organiseret religion, kan sådanne arvestykker få en næsten hellig funktion som en slags relikvier i en privat familiemytologi. Det er måske så tæt, som vi i dag kommer magiske genstande. De får deres kraft fra deres berøring med de døde; som kom de fra det hinsidige. Og ved at røre dem og fortælle deres historie deler de levende et håb om ikke selv at blive glemt.

EN UBEKVEM METALKLUMP

I den amerikanske filminstruktør Quentin Tarantinos *Pulp Fiction* fra 1994 fortæller kaptajn Koons om et ganske særligt guldur. Unge Ryan Coolidge købte uret i Knoxville, Tennessee, og bar det i Første Verdenskrig. Han gav det til sin søn, Dane, der faldt i Anden Verdenskrig, men forinden fik bragt arvestykket hjem til sin nyfødte søn. Denne søn bar uret, da Viet Cong skød hans jagerfly ned over Hanoi under Vietnamkrigen og